

ВИЖ КОЙ

СТОЛОВОТЕ СА НЯКАКЪВ ВИД **РАЗВИТИЕ**
НА **СКУЛПТУРАТА** С ФУНКЦИЯ.

ГОВОРИ

ДИЗАЙНЪТ Е ТОВА, КОЕТО ДЕЙСТВА НА ЕМОЦИИТЕ НА ВСИЧКИ - И НА ЗАПОЗНАТИ И НА НЕЗАПОЗНАТИ.

ЗА МЕН НАЙ-ГОЛЕМИЯТ ПРОБЛЕМ НА БЪЛГАРСКИЯ ДИЗАЙН Е **ЛИПСАТА НА ВКУС.**

ФОРМАТА ДЕЙСТВА НА **ЕМОЦИОНАЛНО** НИВО.

ПОГЛЕДНЕТЕ ИСТОРИЯТА НА ИЗКУСТВОТО. **МОГА ДА ИЗБРОЯ САМО ДВАМА ГЛАДНИ ТВОРЦИ**, ВСИЧКИ ОСТАНАЛИ СА БИЛИ МНОГО БОГАТИ, ЕДНИ ОТ ПЪРВИТЕ МИЛИОНЕРИ В ЕВРОПА.

КАТО ЧУЯ СЪВРЕМЕННО ИЗКУСТВО МИ СЕ ПОВРЪЩА, ЗАЩОТО ТАКОВА НЯМА. **ИЗКУСТВО НЯМА, ИМА АВТОРИ.** ТОВА Е ЕДИНСТВЕНАТА ЧОВЕШКА ДЕЙНОСТ, В КОЯТО НЯМА РАЗВИТИЕ.

ОТ ТУК ЗАПАДНИТЕ ФИРМИ МОГАТ ДА СИ „НАПАЗАРУВАТ“ МНОГО **ПО-ЕВТИНИ И ПО-СВЕЖИ ИДЕИ.**

ФОТОГРАФИЯ: ЛИЧЕН АРХИВ И ТИХОМИР РАЧЕВ
ИНТЕРВЮ: ЗОРНИЦА МАТРАКОВА

КОНСТАНТИН **АЧКОВ**

ИМА ХОРА, КОИТО УМЕЯТ МНОГО ТОЧНО ДА НАЗОВАВАТ ПРОБЛЕМИТЕ И ДА ПОСТАВЯТ „ДИАГНОЗИ“ НА СИТУАЦИИТЕ И СЪБИТИЯТА. КОНСТАНТИН АЧКОВ Е ЕДИН ОТ ТЯХ. МНЕНИЕТО МУ ВИНАГИ Е ОСТРО, БЕЗПОЩАДНО, УЛАВЯЩО СЕНТЕНЦИЯТА НА СЛУЧВАЩОТО СЕ. ВИЖТЕ НЕГОВАТА ДИСЕКЦИЯ НА ИЗКУСТВОТО И ДИЗАЙНА В БЪЛГАРИЯ...

СЪЗДАДОХ НОВО ТЕЧЕНИЕ В ИЗКУСТВОТО,
НО НА ГОСПОДАТА ПСЕВДО-ПРОФЕСОРИ ОТ АКАДЕМИЯТА ТОВА ИМ ДОЙДЕ В ПОВЕЧЕ.

Завършил си скулптура в НХА при проф. Крум Дамянов. Защо започна да се занимаваш с продуктив дизайн?

Много са причините. Дизайнът винаги ме е впечатлявал, а при мен е малко и по наследство. Баща ми, който е завършил двигатели с вътрешно горене, има голям талант в рисуването. По стечение на обстоятелствата се е занимавал с автомобилен дизайн в България, колкото и странно да звучи. През 50-те и 60-те години са се разработвали доста каросерии, както и всички автобуси Чавдар от това време. Вероятно като малък съм слушал разкази на тази тема. Това ме е впечатлило, разбрал съм в основи дизайна и може би оттам тръгва интересът ми.

А защо столове?! Защото за мен те са някакъв вид развитие на скулптурата с функция. Столът не е само мебел, не е само удобство, нещо, на което да седнеш. Той има и социално предназначение, той е форма. И тази форма влиза във всеки дом, във всяко заведение... Това я прави активна и въздействаща върху нашата сетивност.

В момента създаваш ли скулптури?

Ще съм напълно откровен - ако дойде поръчка, да.

А липсва ли ти като занимание?

Пак ще съм честен - не много. В момента нищо не ме привлича в съвременното изкуство - нито в България, нито на Запад. Авторите, които ме впечатляват, са малко. Броят се на пръсти.. И то с уговорки. В съвременното изкуство пробиват неуките и некадърните. Колкото си по-нахален, толкова повече напредваш. Това е още една от причините за моето бягство към дизайна - територия, в която не можеш да излъжеш. Никой няма да хареса стол, ако продуктът не притежава качества, ако не е удобен, здрав... Това е нещото, което ме отличава от огромната маса некадърници и нахалници, които се набутват под всякакви форми в така нареченото изкуство. Като чуя съвременно изкуство, ми се повръща, защото такава няма! Изкуство няма, има автори. Това е единствената човешка дейност, която не търпи раз-

Константин Ачков завършва скулптура през 2002 г. в класа на проф. Крум Дамянов. Работи в сферата на тенсегрити (от англ.: предварително напрегната пространствена фермова конструкция) структурите, които пренася в мебелите. Печели втора награда на Биеналето на българския дизайн през 2008 г. На следващата година, заедно с група Черга, е част от първата група български дизайнери, показали свои продукти на изложението 100% Design London. Последните му проекти са маси и столове от шперплат, основани на принципите на пъзелите. Прегства ги на Sofia Design Week 2011, Vienna Design Week 2011, Budapest Design Week 2011.

[ВИЖТЕ ПОВЕЧЕ ЗА КОНСТАНТИН АЧКОВ](#)

витие, а е в средновековен застой. В пещерата Алтамира отпреди няколко хилядолетия биковете са по-хубави от биковете на Пикасо!

Има ли разлики при формообразуването в скулптурата и мебелите?

И да, и не. Аз съм имал щастието да уча при Крум Дамянов, който за мен е най-големият ни скулптор, а и човек на изкуството в България. Школата, която ми даде, беше сериозна и тежка. Работих с формата на изначални и първични нива, общовалидни за всеки вид формообразуване, и това ми даде много. Следващият етап е да засечеш конкретната форма по дадената проблематика и под най-подходящия за нея ъгъл. Изискванията при един стол са да е удобен, ергономичността да е съобразена с формата, да е лек и здрав. Докато, ако правя един бик например, трябва да внуша емоция, да има динамика, застиналост, поза, правдивост и т.н. Това, че съм завършил скулптура, ми дава огромно предимство и свобода на действие в територията на дизайна и на мебелите. Фактът, че дълго време боравих и експериментирах с материали, ми даде много опит. Това е нещо, което никакво 3D, никакъв компютър не може да ти донесе. В един момент само поглеждаш дадено изделие и вече знаеш къде е слабо, къде ще се „скърши“. Аз мога да виждам неща, които училище традиционен дизайн, та дори и архитектура, не разбират.

Като скулптор си реализирал проекти, свързани с тенсегрити течението. Разкажи ни малко повече за основните му принципи и как се изграждат този вид структури?

През 1948 г. Кенет Снелсън ги открива, съвсем случайно, докато прави експерименти през една лятна ваканция. По това време е ученик на Ричард Бъкминстър (по-известен като Бъки Фулър), който прави първите геодезически куполи (бел. ред.: част от сфера с мрежеста структура, базирана на кръгове, които описват повърхността на сферата). Той е вторият човек, който развива много сериозно тенсегрити.

СЕРИЯ X-TENSE

ТОВА Е ЕДНА МНОГО ЕФИРНА,
МАГИЧЕСКИ НЕВЪЗМОЖНА
СТРУКТУРА, В КОЯТО ТВЪРДИТЕ
ЕЛЕМЕНТИ НЕ СЕ ДОПИРАТ ЕДИН
ДО ДРУГ, А КОНТАКТУВАТ САМО ПО-
СРЕДСТВОМ ОБТЕГНАТИТЕ ВЪЖЕТА.

Запознах се с този тип структури покрай моя професор и с още няколко студенти се опитвахме да работим в тази насока. Направих докторантура, в която исках да избягам от традиционното формообразуване при тенсегрити. Казано най-елементарно, това е решетъчна структура, в която всички елементи, натоварени на натиск, си остават твърди, а всички, които са натоварени на опън, се заменят най-вече с натегнати въжета. При изграждането им се получава ефирна, направо магически невъзможна структура, в която твърдите елементи не се допират един до друг, а контактуват само посредством обтегнатите въжета. Свойствата на тези структури, в зависимост от натягането, разбира се, са като на пружина. Най-хубавото определение е на Бъкминстър Фулър, който ги сравнява с надут балон - напрежението на балона се стреми да се свие навътре, а въздухът, който изпълва балона, винаги се стреми да се разшири навън. По този начин се стига до една граница, при която двете усилия взаимно се контролират и балонът седи в стабилна форма. Аз използвах тези структури в мебелите и мисля, че се получиха доста новаторски неща в начина на формообразуване и в това как трябва да изглежда един стол или маса.

Оказва се, че ти си един от малкото автори, които работят с тенсегрити структури. Самият Снелсън казва, че започваш оттам, докдето той е стигнал. Какво е усещането да създаваш нещо уникално?

Истината е, че поставих началото на ново течение в скулптурата, изградено на базата на тези структури, съчетани с фигуративен образ. По време на работата ми с материята се свързах с Кенет Снелсън. След това с мен установи контакт един от водещите специалисти, създаде био-тенсегрити. И двамата потвърдиха, че съм направил нещо изключително ново. Самият Снелсън направи обръщение към Академичния съвет на НХА, в което заяви, че съм основал ново течение в изкуството. Това дойде твърде много на господата

псевдо-професори. Те направиха съюз срещу мен и не ми дадоха научна степен. За жалост, подобен сюжет се случва често в държавата ни. Нямаше как да не се почувствам обиден. Зад Океана бяха шокирани, че не са ми дали докторска степен в България - страна, в която все още не се говори за тези структури, а и много хора дори не знаят, че това е името им...

Защо не продължи в тази посока и не се опита да наложиш тенсегрити мебелите на световната сцена?

Мислех, че мога да намеря клиенти, но се оказа, че са твърде революционни като форма. Много хора дори не ги възприемат, нито ги разбират. Публикувах хубави фотографии в различни медии, представих ги на първото биенале за дизайн, където спечелих втора награда. Защо не станаха популярни?! Защото е много трудна материя. Бих казал, че в света се броим на пръсти хората, които боравим с нея, без това да звучи нескромно. У нас ги пуснах като закачка в Dibaba. Комичното е, че когато публикувах една от масите с много добра фотография на чист фон, получих коментар, че е много хубава, но формата ѝ е невъзможна. А всъщност това беше снимка, не визуализация!

Да поговорим за вечната дилема - форма или функция?

Откакто се е появила думата дизайн, се знае, че това е взаимният компромис между форма и функция. Много е написано по темата, някои казват, че формата е преди функцията; други твърдят, че функцията е преди формата, но за мен те вървят заедно. Ако продуктът не си върши добре работата, ако е само една красива и самоцелна форма на стол, на който не може да се седи, или обратното - ако е много добър и ергономичен, но грозен, това не е дизайн в истинския смисъл на думата.

Казваш, че най-много обичаш да създаваш столове...

Обичам столове, защото това е някаква бариера, един вид интелектуално предизвикателство. Столът е най-труден. При него всичко е предопределено като размери и форма. Тряб-

ПУБЛИКУВАХ РЕАЛНА СНИМКА НА ТЕНСЕГРИТИ МАСА В DIBLA И ПОЛУЧИХ КОМЕНТАР, ЧЕ ТАЗИ ФОРМА НЕ МОЖЕ ДА СЕ ОСЪЩЕСТВИ!

ва и да е удобен. Както казва един западен дизайнер, това е единственият предмет, който не обикаляш, а влизаш в него, сядаш в него. Дори има някакъв вид интимност, колкото и идиотско да звучи.

Как си представяш стола на бъдещето?

Не знам... Аз може би направих стола на бъдещето, но още не му е дошло времето. Става въпрос за тенсегрити закачки... Столът на бъдещето е функционален, лек, може би изпълнен от нови материали като карбон. Ще бъде много удобен. Затова и се стремя моите неща да бъдат комфортни и изчистени като форма, леки като визия, ефирни.

В момента изработваш мебели от шперплат. Защо избира този материал?

Привличат ме естествените материали (вж. стр. 171). Нищо не може да се сравни с магията на дървесината и шперплата. Не мога да кажа, че една шприцована пластмаса или един хромиран крак са много по-красиви. Неслучайно западният дизайн в момента е дърво, дърво и дърво - във всичките му форми!

По отношение на шперплата, беше ми любопитно какво може да стане от лист шперплат само с изрязване, без лепило, без пирони, без каквито и да е странични сглобки, само чрез собствено закланване и закопчаване на места. Една забравена техника, която хилядолетия е била използвана по нашите земи, а и навсякъде по света. Тя придава интересен вид и закачка на детайла и позволява мебелите да бъдат не само сглобени, но ако се наложи - и разглобени. И всичко това без лепило!

Наистина е интересно как от един лист могат да се изрежат определени компоненти и човек, който не е запознат с тях, само посредством схема да ги сглоби. Като пъзели, които стават на мебели...

Шперплатът е материал, който не се използва широко за производство на мебели в България. Какви са твоите наблюдения?

Трябва тепърва да го налагам на българската публика и да обяснявам колко качествен материал е. Да не забравяме все пак, че през Втората световна война са правени бомбардировачи изцяло от шперплат. Ето защо твърдя, че това е изключително здрав материал! Нарича се още инженерен масив. При него всеки лист фурнир се залепва под ъгъл от 90° спрямо влакната на съседния, което му дава невероятна здравина и еластичност... В същото време се сблъсквам с безумни въпроси не са ли много широки столовете, които правя?! 45 x 45 см вече е дори тясна мярка според стандартите на Запад! Всичко това ме хвърля в тревожни мисли... Защо изобщо съм тръгнал да се занимавам с това, след като в България масово продължават да се произвеждат столове по стандарти от 30-те години. Все още срещам и оригинали с размери на седалката 40 x 40 см, без никаква ергономия, със седалка и облегалка под прав ъгъл!

Цени ли българинът материалите, от които са направени

мебелите му?

Не. Той е толкова измъчен и беден. Не е свикнал да мисли за тези неща. Като изключим малка прослойка хора, възприемащи мебелите и като пластики, които ще радват погледа им, българинът просто си взима стол, защото струва 45 лева и защото му трябва стол.

А производителите?

Производителите правят точно този стол от 45 лв. Освен това, те не оценяват дизайна. Не знам да има друга страна членка на ЕС, в която дизайнът толкова да се negliжира. Ако изобщо има дизайнери, в истинския смисъл на думата, а не просто чертожници, които разкрояват някакви кутии и те стават шкафчета или кухня. Говоря да се създаде стол или маса и да се вкара в производство по истинския начин. Аз не знам за такъв случай.

На Запад това е една добре работеща и смазана машина за пари. Там отдавна е осъзнато, че една от основните функции на всеки предмет е дизайнът. Ако няма дизайн, той е непродаем и неконкурентноспособен. Нещо повече, дизайнът е това, което действа на емоциите на всички - и на запознати, и на непознати. Формата въздейства на емоционално ниво. Ако това се осъзнае, ще се разбере, че най-основното качество на всяко изделие, от химикалка до автомобил, е дизайнът. Ненаправно в големите фирми дизайнерските отдели са най-скъпите и най-секретните в същото време. Един от любимите ми примери е компанията Apple, където дизайнът е изведен до степен на изкуство. Както е казал Стив Джобс, най-голямото му постижение е свободата на дизайн отдела. Никой във фирмата не може да им казва каквото и да е, нито да се меси в работата им. В противен случай продуктът им няма да е революционен, няма да има чист дизайн, ще бъде компромисен както на други компании от сектора.

Можеш ли да сложиш етикет „еко“ на мебелите от шперплат?

Напоследък доста се спекулира с тази тема. Ако трябва да сме честни, за да кажем, че един продукт е екологичен, трябва да се вземат предвид не само материалите, от които е направен, а и какво се отделя от производството му. Мебелите, по които работя, наистина са екологични. Да, вярно е, секат се гори, но ако процесът се контролира, те може да се възстановяват. Освен това производството им е сведено само до рязане на CNC - рутер (бел.ред.: цифрово-програмно управляема режеща машина), което означава, че се хаби много по-малко електроенергия. Всички останали мръсни или неекологични процеси са съкратени, не се отделят никакви токсини или отровни вещества във въздуха. И още нещо - в момента по света е актуално мебелите да се импрегнират с масло от тиково дърво. Това правя и аз. По този начин се избягват вредните вещества. За шперплата, който използвам, имам гаранции от производителя, че лепилото му е екологично сертифицирано (на основата на

ВМЕСТО ДА СЕ ДАВАТ ПАРИ ЗА **ПОРЕДНИЯ ТЪП БЪЛГАРСКИ ФИЛМ** МОГАТ ДА СЕ ПРАТЯТ ДЕ- СЕТ НАШИ ДИЗАЙНЕРА В МИЛАНО ДА ПОКАЖАТ ПРОЕКТИТЕ СИ.

C200). Така че, да, наистина тези продукти за екологични.
Намери ли фирма, която да ги произвежда?

Вече почти две години се опитвам да го направя, но уд-
рям на камък. Мислех, че всички плюсове, които изброих,
както и това, че в разглобен вид са компактно пакетирани
и лесни за транспортиране, ще накарат българските про-
изводители с такъв тип машини (които в повечето случаи
бездействат!) да се захванат с тяхното производство, но
до момента това не се случва.

Не знам как може да има такава неразбиране и толкова
случайни хора в бизнеса с производство на мебели, но се
боря. Както казва моят приятел Ники Канделеро, в Бълга-
рия няма производители, има само изпълнители. Всички
искат да им осигуриш поръчка с определена бройка, а те
само да я изпълнят. Това е толкова несериозно, че не ис-
кам да коментирам.

В момента съм оставил прототипите от Sofia Design Week в
заведението „+ Това“. Смяя да твърдя, че има интерес към
тях. Мога да се похваля, че основният гост и водещ на ми-
налото издание на Sofia Architecture Week, Ханс Ибелингс,
си хареса едно мое бюро и го закупи. Той е собственик и
главен редактор на едно от основните списания за архи-
тектура и дизайн в Холандия - A10.

В момента водя преговори с една италианска фирма, но се
проточиша много дълго. Надявам се нещата да се случат,
защото това ще бъде и реклама за мен. По-скоро го правя
за имидж.

Каква е причината за това забавяне?

Не мога да кажа със сигурност, но има посредничество от
българска страна, което според мен бави процеса. За да
се случи нещо, може би наистина трябва да се живее на
Запад.

**Какви са стъпките за лансирането на български дизай-
нерски продукт у нас?**

Ако знаех, щях да съм много напред с материала. Според
мен роля за това има и нашата държава, това е и нейна
задача. Трябва да се разбере, че ако иска да си подпома-
га икономиката и културата едновременно, това може да
се случи, като се подкрепи дизайнът. Така ще се отворят
много работни места и за индустрията. Това го е осъзна-
ла Холандия, това го знае и Италия. По мои наблюдения
основното перо в икономиката на Италия не е автомоби-
лостроенето или модната индустрия, а именно мебелната
промишленост. И вместо да се дават пари за поредния тъп
български филм, може да се пратят десет наши дизайнера
в Милано и да се види какво ще се случи.

**Все пак доста български дизайнери участват в междуна-
родни изложения напоследък...**

Не знам къде участват чак толкова често! Аз бях част от
първата група през 2009 г.. Платихме солено от собстве-
ния си джоб, за да презентираме продуктите си на 100 %
Design London. Каквото и да говорим, до ден днешен най-

сериозното изложение си остава това в Милано. Там се
показват най-добрите неща и се определят тенденциите за
една година напред. Другото силно е в Кьолн. Сега вече
всички европейски държави организират свои седмици на
дизайна, които общо взето си остават регионални и нямат
тази сила. Добре е да има инициативност, да се спонсори-
рат дизайнери, които да отидат в Милано, както е в Сър-
бия. Те направиха конкурс за балканските държави. Моят
колега Петър Захаринов го спечели и по този начин успя
да отиде в Милано. Не знам колко сме по-добре или по-зле
икономически от Сърбия, та те да могат да си го позволят,
а ние не.

**Липсата на адекватна държавна политика у нас е оче-
видна. Какво, според теб, трябва да бъде направено в
тази посока?**

Не знам какви са механизмите и не е моя работа. Все пак
има хора, които са учили за това. Иначе ние, които се
занимаваме активно с дизайн, се организираме помежду
си. Обменяме информация и това е много по-полезно, от-
колкото създаването на някаква организация, в която да
се намърдат, както се случва у нас, разни некадърници,
да започнат да събират членски внос и да казват кой е дизай-
нер и кой не.

**Мислиш ли, че в България дизайнът се приема като из-
куство?**

Не. Няма го наследството, няма я културата. Загубихме
много години по време на комунизма, а точно тогава в за-
падното общество тази сфера на културата се е развивала.
Възприятието за това „що е то дизайн“ тепърва се налага
у нас. Без да съм нескромен, аз също съм от хората, кои-
то работят за това. Но съм малко отчаян - иска ми се да
живее в държава, в която правилата са ясни и не е нужно
тепърва да обяснявам основни принципи, за да се стигне
до едно изделие.

**Затова ли доста български дизайнери вече работят из-
вън страната?**

Интернет направи една голяма магия - обедини света и
в момента няма голямо значение къде живееш, стига да
можеш да се наложиш. Спокойно може някой западен
производител да ти произведе нещата. Така че ако имаш
условията да работиш на дадено място, няма нужда да го
сменяш. Все пак Италия е на два часа път със самолет от
България.

**Факт е, че все по-често големите западни компании ра-
ботят с нови, „екзотични“ имена...**

Западните фирми наистина започват да обръщат взор на-
сам. Мисля, че причината за това е в кризата. Тя разби
стереотипа на западното общество, че само там има умни
и можещи дизайнери. Както и това, че те трябва да са със
западни имена. Може би ако кризата още ги позатисне,
ще разберат, че от тук могат да си „напазаруват“ много
по-евтини и по-свежи идеи. В момента западният дизайн

СЕРИЯ FANGS

ANDROID SYSTEM (ДЕТАЙЛ)

СЕРИЯ ANDROID SYSTEM

СЕРИЯ „КАРТОНЕНИЯ ГЕРИ“

СЕРИЯ KOLIBRI

В БЪЛГАРИЯ **НЯМА ПРО-ИЗВОДИТЕЛИ**, ИМА САМО ИЗПЪЛНИТЕЛИ.

е в сериозна криза. Виждам едно зацикляне, изморяване, повторение на форми. Една от причините за това е презадоволяването на младото поколение. То знае, че няма да бъде гладно... и затова е мързеливо. Няма стремежа да се развива, камо ли в такава тежка професия като дизайна. Затова старите имена на западния дизайн са много по-добри от тези, които излизат сега.

В Източна Европа е различно. Например Полша и полският дизайн - правят всичко възможно да се наложат. Сърбите също сериозно са се засилили в тази посока. Мечтая това да се случи и тук.

В този контекст, в днешното време на тотална глобализация можем ли да говорим за национални черти в дизайна?

Много сложен въпрос... Някои автори акцентират върху интересното, самобитното в даден регион. Други пък казват, че вече няма такова понятие, че дизайнът е станал международен. Що се отнася до мен, вълнува ме дали мога да извадя на показ макар и скромните елементи, които притежаваме, като характеристики в дърворезбата и архитектурата. Наясно съм, че такива почти нямаме, защото в основата си, без да сме nihilistically настроени, това си е турска архитектура. Дори не е и чисто турска, а по-скоро византийска... Но тук на Балканите всичко е така смесено, че не се знае кое какво е.

Направи характеристика на българския продуктово-дизайн към момента...

Днес да си дизайнер е много модерно и едва ли не всеки иска да учи това. А всъщност е тежък занаят, макар от страни да изглежда лесен. За мен най-големият проблем на българския дизайн е липсата на вкус. Може да си много добър, да си работлив и да ти идват невероятни идеи, обаче като нямаш вкус... тогава нещата са тъпи и грозни!

Тук може би идва ролята на образованието?

У нас то е на много ниско ниво! Всеки университет или филиал отвори катедра по дизайн, а това е несериозно. Вярно е, че в Милано дизайн се изучава на много места, но там преподават икони в областта, хора, които се разпознават в цял свят. Те предават своя опит и наистина имат какво да кажат. Докато тук с това се занимават хора, които нямат една дръжка за врата, вкарана в производство...

Вярваш ли, че български продукт скоро ще се нареди сред вечните дизайнерски мебели?

Дай Боже. Може би, ако аз създам някой. Мисля, че вече съм направил няколко, но не е имало кой да ги произведе до момента. А за да станат икони, трябва да са в много бройки.

Какво превръща един продукт в дизайнерска икона?

Ако приемем, че дизайнът е изкуство, не бива да пропускаме и че има доза магичност, която е необяснима. Обяснимото обаче (и това е обща характеристика на всички тези продукти) е, че те са наистина добре измислени и за вре-

мето си са били революционни като форма или конструкция. Предлагали са нов вид решение за даден продукт. Премерени са и в същото време много въздействащи. Може би ако някой учен се заеме да ги изследва, ще намери някакви златни сечения в тях, хармония, която радва окото. Това са един вид скулптури с форма и функция на стол, маса, лампа....

Част от социалистическата митология беше, че гладният творец създава шедеври. Твоят коментар по темата?

Това е точно социалистическо мислене. Чувал съм го и от големия наш колекционер, борецът Боян Радев. Той е известен с това, че си е събирал колекциите почти без да дава никакви пари на художниците, така че няма какво да го коментирам. Отговорът ми на този въпрос винаги е бил следният: погледнете историята на изкуството, аз мога да ви изброя само двама гладни творци, всички останали са били много богати, едни от първите милионери в Европа. Да не забравяме и факта, че Рубенс е този, който е създал професията дипломат. Той е първият регистриран дипломат в света и в Европа. Освен Моделиани и ван Гог, ако някой ми каже поне още едно име, ще съм му много благодарен.

Какво мислиш за наскоро открития Музей на социалистическото изкуство?

Между другото, това е една моя стара идея. Но не е направен добре, не му е там мястото. Много е малък. Трябваше да се реализира сред руините на фалирания завод Кремиковци, където да се закарат социалистическите паметници. Така всички щяха да са доволни - и тези, които искат да запазят тази част от историята ни, и онези, които казват, че това минало е мрачно и неговите символи не трябва да ни сочат с пръст пътя. Щяхме да направим наш Дисниленд и дори да събираме такси от чужденците. А сегашният музей хем го има, хем го няма, защото е глупаво направен. Забавен е начинът, по който скочиха разни стари креатури заедно със синовете си да псуват този музей, защото там, видите ли, сложили техни работи, а не ги били питали. Какво ще ги питат, това са държавни поръчки и не са тяхна собственост!

В този смисъл каква трябва да е съдбата на паметника на Съветската армия?

Като скулптор знам колко е важен всеки паметник, но хората, които не виждат нищо лошо в паметника на Съветската армия в центъра на София, говорят наивно. Това е толкова влияещо, а ние въобще не си даваме сметка. Колкото повече стои този паметник, толкова повече доказва как нищо не се е променило! На негово място трябва да се издигне огромен, хубав паметник на Хан Аспарух или на основателите на България. Наистина е грозно центърът на столицата ни да е окичен със символи на чужда държава, още повече на окупационните символи на една армия. Жалко е, че и до ден днешен го търпим най-робски и някои хора дори го харесват! ■